

Riskbedömning och säkerhetsplanering

Faktablad

Klicka [här](#) för en video om evidensbaserade riskfaktorer.

Mer om indikatorer finns i [Modul 2](#).

Det är viktigt att identifiera förekomsten av riskfaktorer som ökar sannolikheten för att våldet trappas upp och som kan leda till nya övergrepp. Dessa faktorer omfattar psykologiska och psykosociala egenskaper hos både förövare respektive våldsoffer samt dynamiken i relationen mellan den våldsutövande och våldsutsatta. Det är viktigt att betona att dessa faktorer inte är orsaksfaktorer. Att förstå riskfaktorer är en viktig del av att kunna reagera på ett lämpligt sätt på avslöjanden om våld i nära relationer. Riskfaktorer behöver inte vara direkta utlösande faktorer för våld i nära relationer, utan kan snarare vara bidragande faktorer till våldet. Det är viktigt att komma ihåg att dessa faktorer kan samverka på olika komplexa sätt. Så, även om vissa faktorer ofta sammanfaller med våld i nära relationer, är det ingen av dem som direkt orsakar det.

Riskfaktorer – individ¹

Den första nivån belyser psykosociala och personliga bakgrundsfaktorer som ökar risken för att en person ska bli antingen våldsoffer eller våldsutövare.

- Missbruk av alkohol eller droger
- Att ha upplevt eller bevittnat våld som barn
- Sjukdom/ohälsa
- Låg självkänsla/depression
- Låg utbildning eller inkomst
- Ung ålder
- Svag beteendekontroll och impulsivitet
- Drag som förknippas med borderline personlighetsstörning
- Ekonomisk utsatthet (t.ex. arbetslöshet -> ökad risk för kvinnomord)
- Depression och självmordsförsök
- Värderingar som innefattar strikta könsroller
- Sårbara förhållanden: Funktionsnedsättning, graviditet etc.
- Tillgång till vapen

Riskfaktorer - relationer²

Den andra nivån handlar om intima kontakter som kan öka sannolikheten för att utsättas för våld som offer eller användande av våld som förövare. En individs inre sociala krets, som består av jämnåriga, kärlekspartners och familjemedlemmar, påverkar i hög grad individens beteende och kan öka risken för våld.

- Kontrollerande beteenden: övervakning av vardagliga aktiviteter som telefonsamtal, sociala interaktioner, inklusive sociala medier, och klädsel
- Tvångsmässigt och/eller överdrivet svartsjukt beteende
- Ekonomiska svårigheter

- Nyligen genomförd eller planerad separation/skilsmässa -> ökad risk för kvinnomord
- Kränkningar av självkänslan genom verbalt våld
- Upplevt våld som barn
- Historik att som barn ha upplevt vanvård eller fysisk disciplin från föräldrarna
- Att vara barn till den våldsutsatta där pappan är en tidigare partner (dvs. styvbarn till förövaren) -> ökad risk för kvinnomord³

Risikfaktorer – närmiljö/grupp⁴

Den tredje nivån undersöker miljöer som utbildningsinstitutioner, arbetsplatser och samhällen, där sociala interaktioner äger rum. Syftet är att fastställa vilka egenskaper i dessa miljöer som korrelerar med att individer blir antingen offer för eller förövare av våld.

- Könsdiskriminerande sociala normer (särskilt sådana som kopplar samman föreställningar om manlighet med dominans och aggressivitet)
- Social och geografisk isolering
- Socioekonomisk ojämlikhet
- Bristande tillgång till stödnätverk och samhälleliga resurser
- Samhällen med hög arbetslöshet, hög vålds- och brottsfrekvens, lätt tillgång till droger och alkohol, svaga sanktioner mot våld i nära relationer
- Lågt samhällsengagemang bland de boende

Risikfaktorer - samhälle⁵

På den fjärde nivån undersöks övergripande samhälleliga influenser som formar en kontext som antingen främjar eller avskräcker från våld. Dessa influenser omfattar sociala och kulturella normer som stödjer våld som ett acceptabelt sätt att lösa konflikter. Dessutom består betydande samhällsfaktorer av hälso-, ekonomi-, utbildnings- och socialpolitik som vidmakthåller ekonomiska eller sociala skillnader mellan olika grupper i samhället.

- Ojämlikhet mellan könen: stereotypa idéer om kvinnors och mäns roller i samhället och hur de ska bete sig skapar en miljö där våld i nära relationer kan förekomma
- Humanitära kriser: klimatförändringar och miljöförstöring (t.ex. tropiska stormar, svåra översvämningar, jordskred), väpnade konflikter och covid-19-pandemin leder till ökad förekomst av genusbaserat våld, t.ex. skadliga sedvänjor och sexuellt våld mot kvinnor och flickor
- Kulturella normer som stödjer aggression mot andra
- Svag hälso-, utbildnings-, ekonomisk och socialpolitik eller lagstiftning

Hitta mer specifik information om [Gynekologi/Obstrik, Kirurgi](#), [/Akutmottagning, Pediatrik](#) och [Tandläkare](#).

Möjliga högriskfaktorer

- Plötslig förändring av förövarens beteende:
- "Han/hon har förändrats helt plötsligt"
- Den utsatta berättar för dig: "han/hon ger mig kalla kårar", "Han/hon har den där blicken i ögonen"
- Våld mot husdjur
- Missbruk av substanser, t.ex. alkoholism, droger etc.
- Strypning
- Graviditet
- Separation och skilsmässa
- Offret är i ett nytt förhållande
- Förövaren har förlorat vårdnaden om barnen
- Överträdelse av besöksförbud

Källa: Davies, J., Lyon, E. & Monti-Catania, D. 1998, Safety Planning with Battered Women: Complex Lives/Difficult Choices, Sage Publications, Thousand Oaks, p. 98-100).

Riskbedömning

Studier visar att våldsutsatta vuxna ofta är bra på att förutsäga sin egen säkerhets- och risknivå, och att detta är den mest exakta bedömningen av deras risknivå.

För att förstå och bedöma risker måste man därför börja med att lyssna på offret. Genom att lyssna kan yrkesverksamma fånga upp signaler och ställa frågor om indikatorer på våld. Riskbedömningen hjälper till att identifiera om risken är låg eller hög.⁶

Riskbedömning innebär att göra en professionell bedömning av:

De riskfaktorer som föreligger i kombination med offrets egen riskbedömning för att fastställa sannolikheten för framtida våld och risken för skada, inklusive allvarlig skada eller dödsfall, till följd av framtida våld.⁷

Därför är det viktigt att hjälpa patienten att utvärdera både sin egen och sina barns nuvarande och framtida säkerhet. En omfattande riskbedömning enligt bästa praxis innebär att man samlar in relevant information om hemmiljön, frågar om offrets riskuppfattning och gör en professionell bedömning av aktuella riskfaktorer.⁸

Omedelbar risk för självmord och självskada

En del människor är rädda för att frågan om självmord kan provocera våldsoffret att begå självmord. Det är tvärtom, **att tala om självmord minskar ofta våldsoffrets rädsla för självmordstankar och hjälper honom eller henne att känna sig förstådd**. Resultaten av en studie visade ett tydligt samband mellan dokumenterade fall av våld i nära relationer och en ökad sannolikhet för självskaadebeteende. Under studieperioden ägnade sig nästan en fjärdedel av de personer som utsatts för våld i nära relationer åt självskaadebeteende.⁹

Vidare är det viktigt att tillhandahålla dokumentation som indikerar en omedelbar risk för självmord och självskaadebeteende, för att underlätta effektiv kommunikation mellan kollegor och säkerställa konsekvens.

Hitta mer om kommunikation i [Modul 3](#).

Kön-och genusaspekter vid riskbedömning¹⁰

De flesta riskbedömningar tar inte uttryckligen hänsyn till aspekter kopplade till kön och genus. Ofta saknar riskanalysinstrument antingen frågeställningar/svarsalternativ för båda könen i sina checklistor eller använder uteslutande den maskulina formen när de hänvisar till förövare. Om vårdpersonalen har fördomar om kön kan de därför förbise män som offer för våld i nära relationer.

Att integrera kön-och genusaspekter i riskbedömningsinstrument är absolut nödvändigt för hälso- och sjukvårdspersonal. De måste ta hänsyn till de rättsliga och etiska kraven på jämställdhet och reflektera över sitt beteende och sina bedömningar för att motverka fördomar som kan påverka resultatet av riskbedömningen. Även om kön-och genusaspekter ingår måste vårdpersonalen utbildas i att ta hänsyn till dem under bedömningarna och se till att frågorna ställs och tolkas på rätt sätt. För ytterligare insikter, se [modul 8](#).

Säkerhetsplanering

Att skapa en säkerhetsplan kan göras på olika sätt och anpassas till individuella omständigheter. Den bör ta upp akuta säkerhetsproblem och vara anpassningsbar till förändrade omständigheter. Även om offret inte kan kontrollera sin partners våldsamma beteende kan han eller hon vidta åtgärder för att skydda sig själv och sina barn. En säkerhetsplan är en personlig och praktisk strategi som identifierar specifika åtgärder som ett offer kan vidta för att förbättra sitt skydd och minimera risken för skada.

När du gör upp en säkerhetsplan med en våldsutsatt person är det viktigt att börja med att lyssna. **Lyssna först efter och ställ frågor om, vad som har hänt. Ta reda på vad de redan gör för att öka säkerheten** och använd detta som

utgångspunkt för att hjälpa dem att fundera över vad som ytterligare skulle kunna öka deras säkerhet.¹¹

Här är några exempel på frågor som du kan ställa i samband med säkerhetsplaneringen:

Trygg plats att gå till	"Om du måste lämna ditt hem i all hast, vart skulle du då ta vägen?"
Planera för barnen	"Skulle du gå ensam eller ta dina barn med dig?"
Transport	"Hur skulle du ta dig dit?"
Saker att ta med	"Behöver du ta med dig några dokument, nycklar, pengar, kläder eller andra saker när du går? Vad är viktigt?"
Ekonomi	"Har du tillgång till pengar om du behöver åka iväg? Var förvaras de? Kan du få tag på dem i en nödsituation?"
Stöd	"Finns det någon granne som du kan berätta om våldet för, som kan ringa polisen eller komma och hjälpa dig om de hör våldsamma ljud från ditt hem?"

Källor

De kan hittas [här](#).

¹ National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention. Risk and Protective Factors for Perpetration. Centers for Disease Control and Prevention 2021. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html> (accessed January 31, 2024).

² National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention. Risk and Protective Factors for Perpetration. Centers for Disease Control and Prevention 2021. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html> (accessed January 31, 2024).

³ Campbell, J. C., Webster, D., Koziol-McLain, J., Block, C., Campbell, D., Curry, M. A., Gary, F., Glass, N. McFarlane, J., Sachs, C., Sharps, P., Ulrich, Y., Wilt, S. A., Mangello, J., Xu, X., Schollenberger, J., Frye, V. & Laughton, K., 2003, 'Risk factors for femicide in abusive relationships: Results from a multisite case control study', American Journal of Public Health, vol. 93, no. 7, pp. 1089-97.

⁴ National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention. Risk and Protective Factors for Perpetration. Centers for Disease Control and Prevention 2021. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html> (accessed January 31, 2024).

⁵ National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention. Risk and Protective Factors for Perpetration. Centers for Disease Control and Prevention 2021. <https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html> (accessed January 31, 2024).

⁶ 1800 Respect, national domestic family and sexual violence counselling service, accessed: 01.02.24, <https://www.1800respect.org.au/resources-and-tools/risk-assessment-frameworks-and-tools/risk-assessment>

⁷ 1800 Respect, national domestic family and sexual violence counselling service, accessed: 01.02.24, <https://www.1800respect.org.au/resources-and-tools/risk-assessment-frameworks-and-tools/risk-assessment>

⁸ Mann, L., & Tosun, Z. (2020, October 23). ASSESSING AND MANAGING RISKS IN CASES OF VIOLENCE AGAINST WOMEN AND DOMESTIC VIOLENCE. Council of Europe, p. 9.

⁹ Boyle A, Jones P, Lloyd S. The association between domestic violence and self harm in emergency medicine patients. Emerg Med J. 2006 Aug;23(8):604-7. doi: 10.1136/emj.2005.031260. PMID: 16858090; PMCID: PMC2564159. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2564159/>

¹⁰ Sondern, Lisa & Pfeleiderer, Bettina. (2020). Why the integration of sex and gender aspects will improve domestic violence risk assessment. 155-165. <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/413/332>

¹¹ 1800 Respect, national domestic family and sexual violence counselling service, accessed: 01.02.24, <https://www.1800respect.org.au/resources-and-tools/risk-assessment-frameworks-and-tools/risk-assessment>